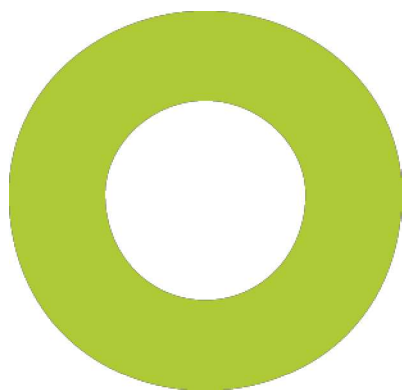

Korsvejsgård

TAK 1736 Bygherrerapport om egentlig undersøgelse 2016

Af Bo Jensen, arkæolog, Kroppedal museum

Abstract

Udgravningen afslørede østenden af et hus fra oldtiden. Dette hus hører sandsynligvis til den bebyggelse fra førromersk jernalder, der tidligere er udgravet lige vest for arealet. Desuden fremkom bunden af en grube med oldtidskeramik, muligvis fra bondestenalder

Undersøgelsens forhistorie

Novo Nordisk ønsker at etablere et nyt overløbsbassin øst for sin virksomhed i Måløv. Tidligere har Kroppedal Museum udgravet store arealer umiddelbart vest for dette areal, hvor virksomheden og dens parkeringsplads nu ligger. Den tidligere udgravning, i 1994-1995, afslørede bebyggelse fra førromersk jernalder, heriblandt to huse, der dengang ikke kunne afgrænses entydigt mod øst. Der var begrundet mistanke om, at disse huse kunne fortsætte ind på det areal hvor det nye overløbsbassin skulle etableres. Derfor indstillede museet dette område til udgravning. Budget for denne undersøgelse blev indsendt til Slots- og kulturstyrelsen 15-07-2016 og godkendt 19-07-2016 (SLKS's sagsnummer: 16/05190).

Udgravningen forløb i perioden 22-08-2016 til 25-08-2016. Umiddelbart herefter prøvegravede vi et areal lige syd for Måløv Hovedgade, som også ejes af Novo Nordisk (se prøvegravningssrapporten TAK 1736 Pg).

Landskabet

Da udgravningen begyndte, var arealet en mark, dækket af en blanding af rød kløver (gammel afgrøde) og vildt græs. Ingen spor af fortidens aktiviteter var synlige på fladen. Lokalt ligger på en bred bakketop, som udgør noget af det højeste terræn i nogle kilometers afstand. I dag er landskabet åbent mod nord, vest og syd, og der er godt udsyn over lange afstande fra lokaliteten. Mod øst er landskabet dækket af Måløv. Mod nordvest og vest ses tre markante gravhøje, Jungshøj, Tjørnehøj og Hyldhøj, alle beliggende på samme højslette. Ingen af disse høje er udgravet. Højslettens plateau ligger udenfor denne undersøgelses areal.

Terrænet falder en smule mod sydøst. Mulden er også tykkere mod sydøst, hvilket tyder på, at faldet i terræn oprindeligt har været kraftigere, og at mulden er flydt ned af bakke på grund af erosion og pløjning. Dette er ganske normalt på Sjælland. Alle dræn på lokaliteten falder mod syd og øst. Det er meget typisk, at oldtidens bebyggelser ligger højt i terrænet, ofte på sydvendte skrånninger. Dengang som nu var det her, man fik mest sollys og havde færrest problemer med vand.

Undergrunden er lyst grågult ler. Højest (nordligst) på lokaliteten er dette iblandet et bælte af ral og hånd- til hovedstore sten, som gjorde det besværligt, lejlighedsvis umuligt, at afrense pæne, overskuelige flader. Denne undergrund er utvivlsomt istidsmoræne. Generelt virkede undergrund og anlægsfyld overraskende kompakt, som om den var trykket sammen af tunge maskiner. Dette er mest oplagt sket i forbindelse med byggeriet af enten Jungshøjvej eller Novos Parkeringsplads. Undergrunden er let sandet ler, istidsmoræne, lejlighedsvis med bælte af ral og hånd- til hovedstore sten.

Udgravningen

Udgravningen forløb over to arbejdsdage (22-08-2016 til 23-08-2016). Begge dage var vejret tørt og varmt, men tidligt om morgenen 23-08-2016 faldt en smule regn. Det er generelt meget

Landskabet med Jungshøj mod nord

Udgravningen (mod nord) og prøvegravningen (mod syd) på Danmarks højdemodel. Bemærk de tre gravhøje mod nord og vest.

lettere, at observere farveforskelle, hvis jorden er fugtig, end hvis den er meget tør. Observationsforholdene var derfor tæt på ideelle.

Udgravningen bød på en enkelt praktisk udfordring: området er afgrænset mod syd af et fortov lagt i fliser og kantsten. Dette er ikke bygget til at bære en 35-tonsggravemaskine. Vi skulle, straks efter denne udgravning, flytte maskinen fra dette areal til et areal lige syd for Måløv Hovedgade, på den anden side af dette fortov og seks meter asfalt. Afstanden er ganske kort, men for at beskytte fortovet var det nødvendigt at bruge en blokvogn til denne flytning.

Rent praktisk foregik arbejdet ved at vi fjernede mulden med gravemaskine. Når mulden er fjernet, fremstår fortidens nedgravninger som mørkere pletter i den lysere undergrund, fordi de er genopfyldt med en blanding af mørk muld og lysere undergrundsmateriale. Vi afrensede alle anlæg (i alt ti anlæg) med skovl og murerske, indridsede dem med skovl, og indmålte dem med GPS. Herefter undersøgte vi anlæggene i snit. Vi snittede dem med spade og ske (A1-6), eller med maskinen (A7-10), og tegnede profilerne på vandfast folie i målestok 1:20.

For at blotlægge hele arealet måtte vi flytte jorden flere gange: først blotlagde vi de vestligste cirka 14*67 meter, og registrerede alt, så flyttede vi den opgravede jord ud på det undersøgte areal og blotlagde de vestlige cirka 16*67 meter.

I flere anlæg fremkom tegl fra nyere tid, inklusive en hel flensburgsten (en lille gul mursten, typisk for perioden cirka 1400 til 1700; Flesburgsten er senere end middelalderens store munkesten, men tidligere end moderne mursten). Fundene daterer disse anlæg til nyere tid, og de er derfor ikke undersøgt yderligere.

Undersøgelsens resultater

Udgravningen blotlagde et areal på 30*67 meter, i alt 2010 kvadratmeter.

Det vigtigste resultat er det lille oldtidshus K1, synligt i form af to stolpehuller, A1 og A2. Begge stolpehuller er meget overbevisende i snit, den nordlige (A2) med stolpespor, og nogenlunde lige dybe. Huset må fortsætte mod vest, ind i det område, der blev undersøgt i 1994-1995, men huset er ikke påvist dengang. Huset er tydeligt afgrænset mod øst, og undergrunden her er observeret både i tør og våd tilstand. Dette hus hører sandsynligvis til den kendte bebyggelse fra førromersk jernalder, der tidligere er udgravet lige vest for arealet.

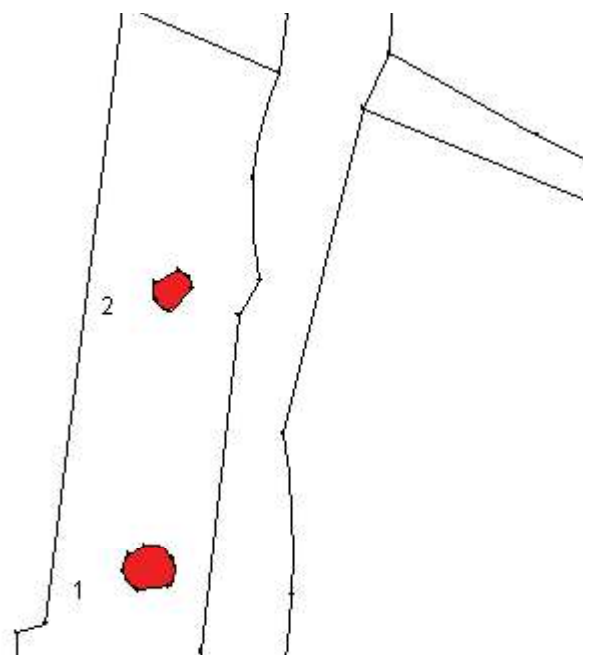
K1 er rimeligvis et treskibet langhus, den bedst kendte bygningstype fra Danmarks oldtid. Treskibede langhuse havde en tagbærende konstruktion af stolper, gravet ned i jorden. Derfor kan de arkæologisk erkendes som bevarede stolpehuller. Disse stolper stod i par, nord-syd, ordnet i rækker, øst-vest. Hvert stolpepar bar et A-formet spær, og disse bar lægter i husets længderetning, der så bar taget. Taget var rimeligvis stråetækt. Husets vægge stod længere ude end de tagbærende stolper, så når man stod inde i huset, kunne man se de to rækker af tagbærende, fritstående stolper. Væggene var altså ikke tagbærende, og kunne derfor bygges som ganske lette konstruktioner, typisk nok af fletværk og lerklining. Treskibede langhuse er almindelige gennem hele bronzealderen, jernalderen og vikingetiden, men detaljerne varierer over tid. K1 har en størrelse, som er typisk for ældre jernalder, og er rimeligvis del af den bebyggelse, der er undersøgt lige vest for den nye udgravning i 1994-1995. Den mest rimelige datering er derfor førromersk jernalder (500- 1 f.v.t.).

A1, stolpehul. I flade og profil fremstår stolpehullet som mørk gråbrun, muldet ler, i kontrast til den gulbrune undergrundsler. Dette stolpehul har stejle sider og flad bund. Set fra øst.

Hus K1 var synligt som to stolpehuller, her markeret med landmålerstokke. Resten af huset må ligge under parkeringspladsen. Set fra øst

K1, stolpepar. Disse stolper er del af den tagbærende konstruktion i et treskibet langhus. Resten af huset må ligge mod vest, uden for det udgravede område.

Grube A7 er rimeligvis en materialetagningsgrube fra oldtiden. Den er overlejret af kogestensgrube A8. Kogestensgruber er relativt små, velafgrænsede huller, fyldt med en blanding af trækul, ildpåvirkede sten, og muld. De er typiske for yngre bronzealder og ældre jernalder (cirka 1100 til 1. f.v.t.). Meget typisk ligger kogestensgruberne isoleret, uden indlysende forbindelse til andre, samtidige anlægstyper. Det har været foreslået, at de blev brugt som jordovne, til madlavning, eller at man brugte de varme sten til at koge vand til forskellige processer (madlavning, farvning, saunaer, ølbrygning med flere). Det er meget sandsynligt, at samme teknologi blev brugt til flere formål, og at forskellige kogestensgruber havde forskellige funktioner. Da kogestensgruben A8 er gravet ned oven i materialetagningsgruben A7, må kogestensgruben være yngre, og da kogestensgruben næppe er yngre end ældre jernalder, må materialetagningsgruben være noget ældre end dette.

Materialetagningsgruben er gravet for at optage store mængder ler fra undergrunden (flere kubikmeter ler). Undergrunden er her stift, sandet ler. Den slags ler er ikke ideelt til keramik, men vel-egnet til lerklining, og det er en oplagt mulighed, at gruben er gravet, da man byggede hus K1. Ler fra gruben kan så være brugt til at lerkline husets vægge.

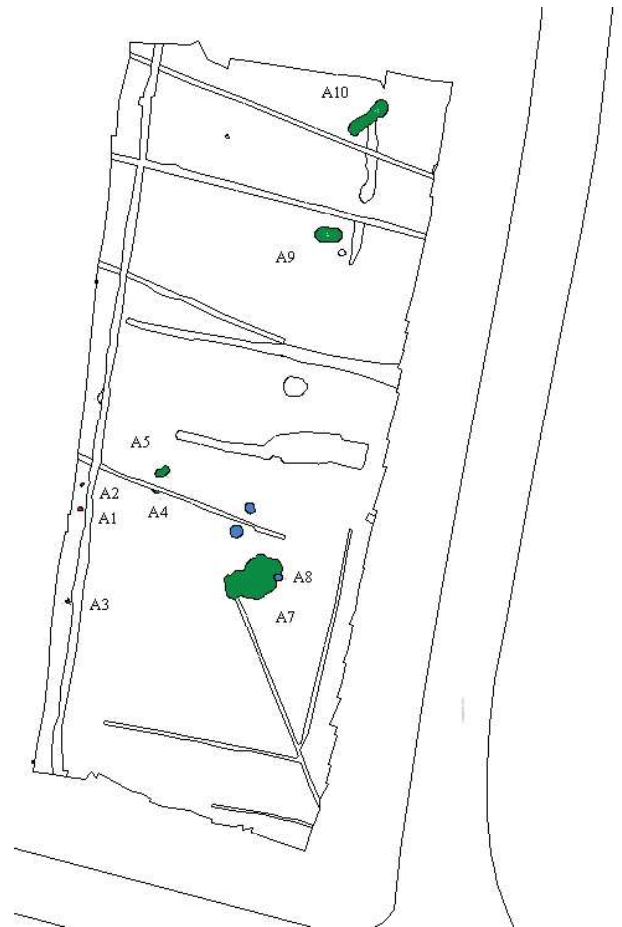
Nord for A7 fremkom yderligere to kogestensgruber, der ikke er undersøgt nærmere. De er rimeligvis samtidige med A8. Det er helt almindeligt, at kogestensgruber ligger i koncentrationer, men erfaringen viser, at vi ikke bliver meget klogere af at undersøge store antal ens anlæg.

I arealets nordende fremkom grube A10. Her fandt vi en samling meget fragmenteret keramik. Skårene var ikke større end fingernegle, og det er umuligt, at rekonstruere lerkarrets form. Keramikens gods kunne ligne det, vi ser på pladser fra bondestenalderen (før 1800 f.v.t.). Hvis den datering er korrekt, er grube A10 altså årtusinder ældre end hus K1. Af selve anlægget er desværre næsten intet tilbage: anlægget under 5 cm dybt, og bunden var meget udvasket. Også dette kunne tyde på, at anlægget har ligget i jorden længere end stolpehullerne i K1.

Desuden genfandt vi A3, et stolpehul, der allerede er undersøgt i 1995. Der var ingen grund til at undersøge dette anlæg igen.

Fremtiden

De væsentlige levn fra fortiden er undersøgt og dokumenteret. De planlagte byggeopgaver kan derfor fortsætte som planlagt. Det udgravede areal er omgivet af moderne byggeri på tre sider: af Novo mod vest, af Måløv mod øst og af Måløv Bygade mod syd. Det er derfor kun mod nord, der kan være levn fra fortiden, der endnu ikke er undersøgt. I øjeblikket er der ingen planer om at bebygge dette område.

Oversigt med anlægsnumre, stolpehuller markeret med rødt, kogestensgruber med blå, gruber med grønt.

År f./e. Kristus

Resultater fra udgravning

2000

Historisk tid

o Flensburgsten

1000

Vikingetid

Jernalder

500 f. Kr.-850 e. Kr.

0

o K1, hus

o Muligvis A7, materialetagningsgrube

Bronzealder

1800-500 f. Kr.

1000

2000

Bondestenalder

4000-1800 f. Kr.

o A10, grube med keramik

3000

4000

